

Plan van aanpak SPUK-GALA 2024-2026

26 september 2023

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING.....	1
2 ENSCHEDA IN CIJFERS.....	2
Belangrijke opgaven (in cijfers) op het gebied van sport, bewegen en cultuur	3
Belangrijke opgaven (in cijfers) op het gebied van gezondheid en sociale basis.....	3
3 DOELEN GEZOND LEVEN MAKKELIJKE MAKEN	6
4 OPGAVEN, DOELEN EN RESULTATEN PER THEMA.....	7
Sport, bewegen en cultuur.....	7
Onderwerp 1a: Hoofdpijnen sportakkoord II	7
Onderwerp 1b: Hoofdpijnen Cultuurnota 2024-2027	7
Gezondheid en Sociale Basis.....	8
Onderwerp 3: Terugdringen gezondheidsachterstanden	8
Onderwerp 4: Kansrijke Start.....	8
Onderwerp 5: Mentale gezondheid	9
Onderwerp 6: Leefstijl; aanpak overgewicht en obesitas	9
Onderwerp 7: Valpreventie	9
Onderwerp 8: Leefomgeving	10
Onderwerp 9: Opgroeien in een Kansrijke Omgeving en Vroegsignalering alcoholproblematiek ..	10
Sociale Basis	11
Onderwerp 10: Versterken sociale basis.....	11
Onderwerp 11: Mantelzorg	11
Onderwerp 12: Eén tegen eenzaamheid.....	12
Onderwerp 13: Welzijn op recept.....	12
Ondersteunende onderdelen	13
Onderwerp 14: Versterking kennis- en adviesfunctie GGD regio Twente	13
Onderwerp 15: Coördinatie regionale aanpak preventie.....	13
5 BEWAKEN VAN DE VOORTGANG.....	14
6 SAMENHANG EN SYNERGIE.....	15
7 VERBINDING ONDERDELEN BREDE SPUK EN DOELEN GALA EN SPORTAKKOORD II	16

COLOFON

Naam gemeente:

Naam verantwoordelijk wethouder:

Contactpersoon voor aanvullende informatie:

Enschede

Harmjan Vedder

Mirjam Tip

(m.tip@enschede.nl; 06-30740655)

Hoofdstuk 1 INLEIDING

De missie van de gemeente Enschede is dat iedere inwoner zo zelfstandig, gelukkig en gezond mogelijk kan leven.

De sleutel om een zelfstandig, gelukkig en gezond leven te kunnen leiden, ligt in het hebben van perspectief, iets wat we in ons handelen als uitgangspunt hanteren. Om perspectief te ervaren zijn bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezondheid van uiterst belang. De kern van dit stelsel is dat inwoners zelf de regie hebben en op de overheid terug kunnen vallen voor ondersteuning als zij hun behoefte aan ondersteuning niet zelf en met hun omgeving kunnen invullen. Onze overtuiging hierbij is dat:

- inwoners het beste uit zichzelf willen halen en ertoe willen doen;
- inwoners zelf regie willen houden en verantwoordelijk willen zijn;
- de gemeente haar rol pakt waar de samenleving dat zelf nog niet kan;
- we vertrouwen hebben in inwoners en professionals.

De uitwerking doen we via drie thema's¹: bestaanszekerheid, gezondheid en kansengelijkheid. Deze thema's hangen nauw met elkaar samen en overlappen elkaar deels.

Uit onderzoek blijkt dat een slechtere gezondheid minder kansen op de arbeidsmarkt betekent en dat werkloos zijn weer een negatieve invloed op de gezondheid heeft. Ook blijkt dat inkomens- en opleidingsverschillen leiden tot verschillen in gezondheid en levensduur. En kansenongelijkheid maakt, dat bijvoorbeeld niet elk kind de talenten kan ontwikkelen die het in zich heeft.

Voor dit plan van aanpak als uitwerking van het Gezond en Actief Leven Akkoord, concentreren wij ons op het doel en een aantal aanverwante en onderliggende doelen van de gemeente Enschede die betrekking hebben op het thema gezondheid, uitgebreider gezegd: gezond leven makkelijker maken.

¹ Bron: Gemeentebegroting 2023 – 2026, hoofdstuk 3.1 Vitaal & Sociaal.
Plan van aanpak SPUK-GALA gemeente Enschede 2024-2026

Hoofdstuk 2 ENSCHEDE IN CIJFERS

De gemeente Enschede is de grootste gemeente van Overijssel en telde per 1 januari 2023 161.385 inwoners, verdeeld naar leeftijd²:

Leeftijdscategorie	Inwoners 2023		Prognose 2050	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Tot 20 jaar	32.924	20,4%	33.700	19,7%
20 -49 jaar	67.725	42,0%	67.500	39,5%
50 – 64 jaar	31.376	19,4%	32.000	18,7%
65 – 74 jaar	15.654	9,7%	16.700	9,8%
75 jaar en ouder	13.706	8,5%	20.800	12,2%
	161.385	100%	170.700	100%

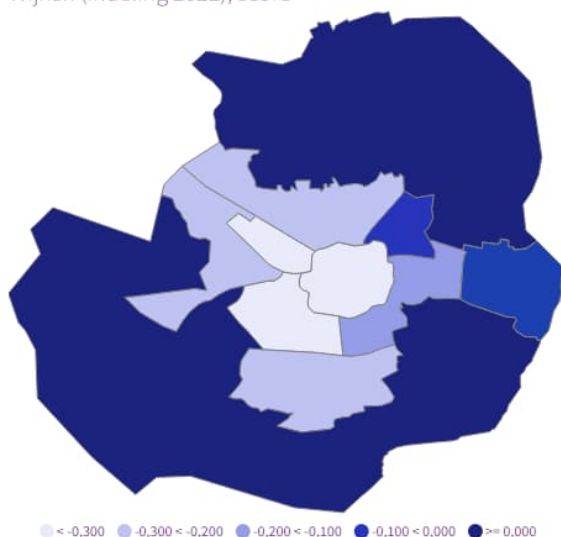
31% van de inwoners heeft een migratie-achtergrond (13% westers, 18% niet-westers) met 153 nationaliteiten.

Enschede telt 80.537 huishoudens, waarvan 19,4% met een inkomen tot 120% van het wettelijk minimum. Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde en het gemiddelde van de G40.

Het vermogen per huishouden is lager dan landelijk, maar dat geldt ook voor de omvang van de gemiddelde schulden, wat mede samenhangt met de lagere woningwaarde (lagere hypotheek) en hoger aandeel huurwoningen.

Sociaal-economische status totaal score

Wijken (indeling 2022), score

De sociaal-economische status (SES-WOA, gebaseerd op financiële welvaart, het opleidingsniveau en het recente arbeidsverleden) scoort lager ten opzichte van andere gemeenten -0,268³. Enschede behoort al jaren bij de drie laagst scorende gemeenten van het land.

- De levensverwachting is in Enschede 80,1 jaar versus 81,5 jaar in Nederland.
- 82,2% is tevreden met zijn leven en 87,7% heeft regie op zijn eigen leven (landelijk 83,6% respectievelijk 90,1%).
- 77% ervaart zijn gezondheid als (zeer) goed (landelijk 79%, G40 78½%).
- 53% heeft een BMI van 25 of hoger (landelijk en G40 49%),
- Het percentage zelfstandig wonende inwoners van Enschede van 70 jaar en ouder is 93%, versus 95% in sterk-stedelijke gemeenten (100.000-300.000 inwoners)⁴⁺⁵.

² Bron: Staat van de stad gemeente Enschede (2023)

³ Bron: Waarstaatjegemeente.nl, dashboard (2021)

12,1% van de jeugd ontvangt jeugdhulp en 7% van de inwoners heeft een Wmo-voorziening. De stapeling van voorziening per wet is (per 1.000 huishoudens)⁴:

Wet	Enschede	Sterk-stedelijke gemeenten
Jeugdwet	25	31
P-wet	58	47
Wmo	136	100
Jeugdwet + P-wet	4	3
Jeugdwet + Wmo	4	3
P-wet + Wmo	26	18
Jeugdwet + P-wet + Wmo	1	1

De stapeling van het aantal voorzieningen is (per 1.000 huishoudens)⁴:

Voorziening	Enschede	Sterk-stedelijke gemeenten
1	119	102
2	70	52
3	34	23
4	38	11
5	8	5
6	7	5

Belangrijke opgaven (in cijfers) op het gebied van sport, bewegen en cultuur

Sport- en beweegdeelname⁵:

Leeftijdsgroep	Beweegrichtlijn	Sport wekelijks	Lid van sportvereniging
4-12 jaar	38%	82%	62%
12-18 jaar	15%	87%	62%
Volwassenen	55%	52%	32%
Ouderen	42%	32%	18%

Het aantal kinderen dat buiten speelt, is in de periode 2017-2021 met 11% gestegen, 40% van de kinderen van 0-12 jaar speelt dagelijks buiten.

35% van de kinderen scoort onder het landelijk gemiddelde wat betreft motorische vaardigheden. Deze groep vereist aandacht voor de motorische ontwikkeling.

Enschede heeft 131 sportverenigingen. Daarvan is 33% een vitale vereniging⁶. Dit houdt in dat de vereniging organisatie krachtig en maatschappelijk geïntereerd is. We zien een dalende trend in de deelname van jongeren aan sport via verenigingen. In 2015 was 69% van de jongeren lid van een sportvereniging. Dit is in 2019 gedaald naar 65% en in 2021 naar 62%⁵.

Enschede heeft 150 amateurverenigingen op het gebied van dans, zang, muziek en theater. Bij 33% van de verenigingen is er sprake van daling van het aantal leden. 65% van de leden ouder is dan 40 jaar. Slechts 10% van de leden bestaat uit jeugdleden⁷.

Belangrijke opgaven (in cijfers) op het gebied van gezondheid en sociale basis

In Enschede worden kinderen relatief vaker te vroeg of met een te laag geboortegewicht voor de zwangerschapsduur geboren (171,9 per 1.000 geboorten) ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde (152,8 per 1.000 geboorten).

⁴ Bron: Waarstaatjegemeente.nl, gemeentelijke monitor sociaal domein Enschede

⁵ Bron: GGD Twente-monitor 2022

⁶ Bron: Verenigingsmonitor Mulier-Instituut 2022

⁷ Bron: Monitor amateurcultuurverenigingen Enschede 2022

Overgewicht met een BMI van 25 en hoger⁷:

Leeftijdsgroep	Overgewicht
Kinderen in groep 2	15%
Kinderen in groep 7	21%
Jongvolwassenen	29%
Volwassenen	48%
Ouderen	60%

Het aantal jongeren met mentale problemen neemt toe van 14% in 2015 naar 25% in 2021. 40% van de jongeren en 44% van de jongvolwassenen voelt zich gestrest en 12% van de Enschedese jongeren heeft zich wel eens eenzaam gevoeld.

Het percentage jongeren dat de laatste vier weken dronken of aangeschoten is geweest, is niet veranderd ten opzichte van vier jaar geleden (16%). 26% van de jongvolwassenen wordt zelfs een zware drinker genoemd.

Het aantal cliënten binnen de GGZ is in Enschede het hoogst met 489 inwoners per 10.000. De wachttijden voor behandeling van inwoners met geestelijke gezondheidsklachten liggen in Twente veel hoger dan in de rest van Nederland⁸.

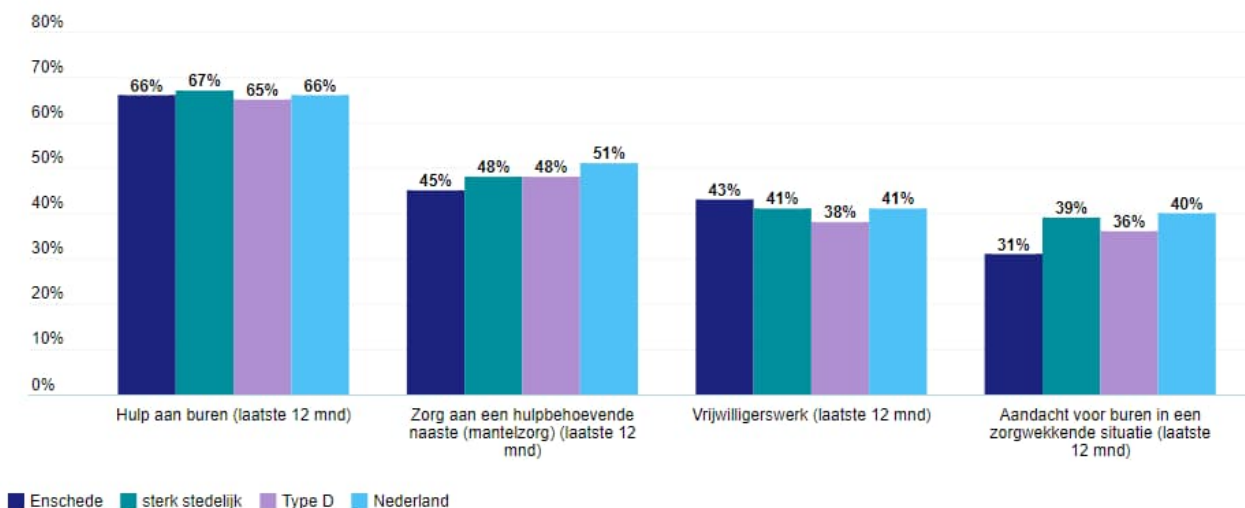
De sociale eenzaamheid⁹:

	Enschede	Sterk-stedelijke gemeenten
(Vrijwel) nooit	56%	60%
Zelden	23%	22%
Soms	17%	15%
Vaak	4%	3%

Ouderen zijn eenzamer dan andere volwassenen. Binnen de groep ouderen neemt de eenzaamheid aanzienlijk toe met de leeftijd¹⁰.

Het geschat risico inwoners van 65 jaar en ouder met een verhoogd valrisico bedraagt 9.380¹¹.

De inzet voor anderen was in 2021 als volgt¹²:

⁸ Bron: Regiobeeld Twente 2023

⁹ Bron: waarstaatjegemeente, burgerpeiling Enschede, tabel 5.5 (2021). Sociale eenzaamheid is een persoonlijke, subjectieve ervaring waarin iemand betekenisvolle relaties met een bredere groep mensen zoals burens, kennissen of mensen met dezelfde belangstelling mist.

¹⁰ Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022 (GGD)

¹¹ Bron: VeiligheidNL

¹² Bron: Waarstaatjegemeente.nl, burgerpeiling Enschede, tabel 5.7 (2021)

Naastenzorg betreft onbetaalde, niet-alledaagse zorg voor een chronisch zieke, gehandicapte of andere hulpbehoevende, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit een affectieve relatie. Meer intensieve vormen van naastenzorg worden vaak onder de term 'mantelzorg' geschaard. In Enschede is de score in 2021 14%, sterk-stedelijk 18% en landelijk 17%.

Er is in Twente een oplopend tekort aan personeel binnen de sector zorg en welzijn (van 3,1% in 2021 naar 5,2% in 2030) en een vergrijzing binnen het personeelsbestand (het percentage werknemers van 55 jaar en ouder is de laatste 13 jaar (2010-2022) binnen alle zorgsectoren opgelopen).

Er is een daling van het mantelzorgpotentieel (50-64 jaar) in de periode 2023 tot 2040 van 8,5 naar 3,6. De (toekomstige) zorgcapaciteit staat de aankomende jaren onder druk. Aannemelijk is dat 21% van de praktijk houdende huisartsen binnen zes jaar gaat stoppen. Vooral ouderen in Twente hebben matige tot onvoldoende gezondheidsvaardigheden. Het langer thuis wonen legt extra druk op de eerste lijn in het bijzonder de huisartsenzorg en wijkverpleging¹³.

¹³ Bron: Regiobeeld Twente 2023 (28-6-2023)
Plan van aanpak SPUK-GALA gemeente Enschede 2024-2026

Hoofdstuk 3 DOELEN GEZOND LEVEN MAKKELIJKER MAKEN

De gemeente Enschede heeft het thema gezondheid als volgt uitgewerkt in haar doelenboom¹⁴:

Hoofddoel:

Elke inwoner heeft de mogelijkheid om keuzes te maken die gezond leven makkelijker maken.

Dit Enschedese doel stelt een betekenisvol leven van mensen centraal. De nadruk ligt op de veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens. Het gaat om wie de mens is en niet om diens beperkingen of ziekte. Om gezonde keuzes te kunnen maken zijn vaardigheden, bereikbaarheid, toegankelijkheid en bewustzijn nodig. Als mensen daar alleen of met hulp van burens, vrienden en familie niet in slagen, kan de overheid ondersteunen (door een basis te leggen om mee te kunnen doen).

Doel 1 Iedere inwoner heeft toegang tot een stimulerende leefomgeving

Een gezonde leefomgeving is een omgeving die als prettig wordt ervaren. De leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag. Nodigt uit tot ontmoeting, bewegen, spelen en houdt rekening met de behoefte van de bewoners en specifieke bevolkingsgroepen. Dit vraagt om een gevarieerd aanbod van voorzieningen die toegankelijk, beschikbaar en betaalbaar moeten zijn. Hiervoor is een goede basisinfrastructuur en een aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimte nodig, waar de gemeente samen met partners voor zorgt.

Subdoel 1.1 We willen een stimulerende leefomgeving die uitdaagt tot gezond gedrag

Een gezonde inrichting van de leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag zoals wandelen, fietsen, spelen, ontspannen of elkaar ontmoeten. Een stimulerende omgeving wordt onder andere bepaald door de aanwezigheid van voorzieningen, die aansluiten bij de behoefte van de inwoners. En ook door de bekendheid en vindbaarheid ervan, onbekend maakt immers onbemind. Een gebiedsgerichte aanpak is hierbij noodzakelijk.

Doel 2 Inwoners kijken naar elkaar om en dragen mede zorg voor elkaars welzijn en bestaan

Sociale netwerken zijn onmisbaar voor een gezond en betekenisvol leven. Een sociaal netwerk betekent: oog hebben voor elkaar, elkaar durven vragen en vertrouwen en elkaar willen helpen, oftewel noaberschap. Een sociaal netwerk bestaat uit mede-inwoners en organisaties/instellingen (onze partners). Samen versterken zij de sociale veerkracht.

Subdoel 2.1 Wij willen dat onze inwoners sociale steun ervaren

In perioden van zware tegenslag kan een sociaal netwerk ook betekenis hebben als vangnet van waaruit mensen opstaan die (tijdelijk) hulp en ondersteuning bieden. Denk aan familie, vrienden en burens.

Zoals in de inleiding aangegeven, hangt het thema gezondheid nauw samen met de thema's bestaanszekerheid en kansengelijkheid. De hoofddoelen daarvan luiden:

- **Elke inwoner heeft de mogelijkheid om financiële zekerheid en stabiliteit te hebben**
Bestaanszekerheid is niet alleen de zekerheid van voldoende en voorspelbaar inkomen. Ook de zekerheid van werk, van de ruimte om zich te kunnen ontwikkelen en van mee kunnen doen op alle leefdoelgebieden in de samenleving, vanuit een stabiele woonsituatie in een veilige en prettige omgeving.
- **Elke inwoner heeft de kans zich optimaal te ontwikkelen**
Het mag voor de inwoners niet uitmaken waar hun wieg heeft gestaan en hoe het leven de inwoner heeft gevormd. Iedereen moet de mogelijkheid hebben het beste en het mooiste uit zichzelf naar boven halen. Daarbij is het van belang is om expliciet oog te hebben voor kansen(on)gelijkheid in onze stad. Gelijke kansen mag dus ook betekenen dat je ongelijke ondersteuning biedt. Want iedereen dezelfde uitgangspositie geven is onmogelijk, dus moet je bijsturen op wat er in basis is.

¹⁴ Bron: Gemeentebegroting Enschede 2023-2026, hoofdstuk 3.1 Vitaal & Sociaal
Plan van aanpak SPUK-GALA gemeente Enschede 2024-2026

Hoofdstuk 4 OPGAVEN, DOELEN EN RESULTATEN PER THEMA

Sport, bewegen en cultuur

Onder dit hoofdthema vallen de onderdelen hoofdlijnen Sportakkoord II en de Brede Regeling Combinatiefuncties. Middelen voor de uitvoering van lokale sportakkoorden werden van 2019 t/m 2022 d.m.v. een specifieke uitkering verstrekt. Het uitgangspunt voor dit onderdeel is het Hoofdlijnen Sportakkoord II waarin afspraken zijn gemaakt over drie doelen te weten: het versterken van de fundamenteën van de sport- en beweegsector, het vergroten van het bereik van sporten en bewegen en het meer zichtbaar maken van de betekenis van sport en bewegen.

Onderwerp 1a: Hoofdlijnen sportakkoord II

Wat willen we bereiken

- ✓ Eind 2026 is er een gemiddelde sportdeelname (vaker dan één keer per week sporten) van 70%.
- ✓ Er vindt een stijging van 2% procent, per leeftijdsgroep, plaats die eind 2026 voldoen aan de beweegnorm (en sporten en bewegen daardoor meer). Uiteindelijk willen we voldoen aan het landelijk streven, dat in 2040 75% van de inwoners aan de beweegnorm voldoet.
- ✓ Eind 2026 zijn 36% van de sportverenigingen (die deelnemen aan de verenigingsmonitor) vitaal.

Wat gaan we daarvoor doen

- ✓ We breiden #hardgaan053 uit; onderwijs-, welzijn-, cultuur- en sportpartners werken samen aan activiteiten voor jongeren van 12 – 18 jaar.
- ✓ We jagen initiatieven, projecten en acties aan die bewegen en (inclusief) sporten stimuleren.
- ✓ We geven invulling aan de eisen voor een veilig sportklimaat bij sportverenigingen.

Met wie werken we samen

Sportaal, de sportaanbieders, GGD Twente, primair en voortgezet onderwijs, welzijnsorganisaties en FC Twente scoren in de wijk.

Onderwerp 1b: Hoofdlijnen Cultuurnota 2024-2027

Wat willen we bereiken

- ✓ We willen het bereik onder jongeren verhogen.
- ✓ We willen cultuur als middel inzetten om ouderen uit hun isolement te halen.

Wat gaan we daarvoor doen

- We bouwen het Enschedese cultuuraanbod uit op het sterke fundament dat reeds in de stad aanwezig is.
- We investeren in specifieke talentontwikkelingslijnen die aansluiten bij de eigenheid van Enschede.
- We investeren in een divers cultureel aanbod dat voor iedereen toegankelijk is en verspreid wordt over de hele stad.

Met wie werken we samen

Culturele instellingen, primair- en voortgezet onderwijs, wijkwelzijnsorganisaties.

Onderwerp 2: Brede Regeling Combinatiefuncties

Wat willen we bereiken

- ✓ 100% van de toegewezen fte's is ingezet op de samenwerking tussen sport, cultuur, onderwijs, welzijn en gezondheid voor een geïntegreerde aanpak.
- ✓ Eind 2026 zijn er meer kinderen, jongeren en volwassenen die sporten, bewegen en meedoen aan cultuur.
- ✓ Sterke aanbieders in sport, bewegen en cultuur waarbij kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid geregeld is.
- ✓ Een sterke verbinding tussen sport, bewegen en cultuur met andere domeinen en programma's (onderwijs, gezondheid, zorg, welzijn en sociale zaken/armoede & schulden).

Wat gaan we daarvoor doen

We actualiseren de verordening Brede Regeling Combinatiefuncties uit 2015, zodat deze aansluit bij het nieuwe beleidskader zoals verwoord in de gemeentebegroting 2023-2026. En we gaan met partners in gesprek over de nog niet ingevulde combinatiefuncties.

Met wie werken we samen

Sportaal, sportaanbieders, culturele-, onderwijs- en zorginstellingen en wijkwelzijnsorganisaties.

Gezondheid en sociale basis

Onder dit hoofdthema zijn onderdelen samengebracht die zich richten op gezondheid en preventie in verschillende levensfasen, van even voor de conceptie tot op hoge leeftijd. Het uitgangspunt van het GALA is een gezonde generatie in 2040.

Onderwerp 3: Terugdringen gezondheidsachterstanden

Wat willen we bereiken

- ✓ Meer inwoners hebben het gemiddelde gezondheidsniveau, vergelijkbaar met het gemiddelde van sterk-stedelijke gemeenten.

Wat gaan we daarvoor doen

We gaan een wijk- en dorpsgerichte integrale aanpak uitwerken om de gezondheidsverschillen terug te dringen. We starten daarvoor eerst met een nulmeting. De aanpak wordt gebaseerd op de diverse factoren die gezondheidsverschillen veroorzaken en werken we samen met de inwoners uit aan de hand van de vijf sporen van Pharos: participatie, sociale omgeving, fysieke omgeving, preventie & zorg, gedrag & vaardigheden. We kiezen voor meerdere invalshoeken: wijken/dorpen, werkgevers en scholen.

Met wie werken we samen

Onderwijs-, welzijns- en zorginstellingen, GGD Twente, Sportaal, woningcorporaties, FC Twente scoren in de wijk, werkgevers.

Onderwerp 4: Kansrijke Start

Wat willen we bereiken

- ✓ Een lokale ketenaanpak Kansrijke Start, die zich verder ontwikkelt in de periode 2024-2026 met concrete samenwerkingsafspraken met diverse partners.
- ✓ Een doorlopende lijn rondom gezonde leefstijl met interventies vanaf – 9 maanden tot aan oudere leeftijd (samenhang met de JOGG-aanpak).
- ✓ Een verbetering op diverse indicatoren, te weten tienerzwangerschappen, kwetsbare zwangeren in armoede, zwangere vrouwen die roken, sociaal netwerk bij de (jonge) moeders, vroeggeboorten en gezonde baby's bij de kwetsbare groep. Om concrete resultaten te benoemen is hier eerst een goede nulmeting voor nodig.

Wat gaan we daarvoor doen

- We herstarten de lokale samenwerkende coalitie om toe te werken naar een ketenaanpak door:
 - de coalitie stedelijk in te richten, maar daarnaast ook wijkgericht vorm te geven;
 - in te zetten op aansluiting met de huisartsen en Veilig Thuis Twente;
 - binnen de coalitie ruimte te creëren voor (kwetsbare) ouders (de doelgroep).
- We onderzoeken
 - de haalbaarheid van een familiehuis in stadsdeel West¹⁵;
 - mogelijkheden naar informele zorg in de wijk om ouderbetrokkenheid te versterken via CenteringOuderschap.
- We verbeteren de toegang tot prenatale zorg en bieden gezondheidsbevorderende programma's aan gericht op voeding, bewegen en de mentale gezondheid tijdens en na de zwangerschap, a la de pilots Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) voor zwangere vrouwen.
- Het project Nu Niet Zwanger wordt voortgezet, waarbij vanaf 2025 de nadruk komt te liggen op de borging, zodat het kinderwensgesprek onderdeel is van de brede gespreksvoering over de leefgebieden van een cliënt/inwoner.

¹⁵ Het concept familiehuis kan kinderen en hun ouders in de wijk deskundigheid en ondersteuning bieden rondom de ontwikkeling van het kind.

Met wie werken we samen

Onderwijs, kinderopvang, zorgverleners, wijkcoaches, bibliotheek en met Twentse Koers¹⁶ voor o.a. de werkagenda ketenaanpakken zoals bedoeld in het IZA.

Onderwerp 5: Mentale gezondheid

Wat willen we bereiken

- ✓ Het percentage jongeren dat zich meestal (zeer) gelukkig voelt is in 2026 gelijk aan het Nederlands gemiddelde.
- ✓ Het aantal inwoners tussen 18 en 64 jaar, dat veel stress ervaart is in 2026 met 2% gedaald.

Wat gaan we daarvoor doen

- We verbreden bestaande en nieuwe projecten met aandacht voor mentale gezondheid, zoals de ketenaanpak overgewicht bij kinderen en volwassenen, valpreventie, welzijn op recept (driehoek huisarts, GGZ, sociaal domein), opgroeien kansrijke omgeving en alcoholpreventie.
- We intensiveren de samenwerking met onze ketenpartners en passen zo nodig de resultaatafspraken ten behoeve van mentale gezondheidsbevordering aan.

Met wie werken we samen

We werken samen met GGD, Twentse Koers en de overige partners binnen de ketenaanpakken.

Onderwerp 6: Leefstijl; aanpak overgewicht en obesitas

Wat willen we bereiken

- ✓ Het aantal mensen met overgewicht gelijk blijft en op de langere termijn daalt, zodat conform het landelijke streven in 2040 38% overgewicht heeft in plaats van de verwachte 62%.

Wat gaan we daarvoor doen

- We werken aan een ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas (Kind naar Gezonder Gewicht) en gaan door met de (bredere) JOGG-aanpak (gezonde jeugd, gezonde toekomst) die we onderdeel maken van langdurige programma's.
- We werken aan een ketenaanpak voor volwassenen en ouderen met overgewicht en maken daarbij gebruik van de bestaande netwerk-/samenwerkstructuur die we verder uitbouwen.
- We zetten in op bewustwordingscampagnes met betrekking tot onderliggende oorzaken rondom overgewicht en sluiten daarbij aan bij themacampagnes zoals Week van de Motoriek, Week van de Mentale gezondheid en Week van de Gezonde Jeugd die samen met kinderen en jongeren wordt opgepakt.
- We gaan gericht verwijzen naar Gecombineerde Leefstijlinterventie bij overgewicht en obesitas bij volwassenen (GLI) en we werken aan een meer divers en bij de doelgroep passend aanbod van interventies.

Met wie werken we samen

We werken onder andere samen met de GGD, sportaanbieders, zorg en welzijn, onderwijs en met Twentse Koers voor o.a. de werkagenda ketenaanpakken zoals bedoeld in het IZA.

Onderwerp 7: Valpreventie

Wat willen we bereiken

- ✓ Jaarlijks krijgt 14% van alle thuiswonende ouderen van 65 jaar of ouder een risico-inschatting.
- ✓ Jaarlijks krijgt 3% van alle thuiswonende ouderen van 65 jaar of ouder waarbij verhoogd valrisico is vastgesteld een erkende valpreventieve beweeginterventie.

¹⁶ Twentse Koers bestaat uit de veertien Twentse gemeenten, GGD Twente, Menzis zorgverzekeraar, Menzis zorgkantoor en Provincie Overijssel

Wat gaan we daarvoor doen

- We maken valpreventie voor thuiswonende ouderen van 65 jaar en ouder onderdeel van een breder programma van 'vitaal oud worden'.
- We breiden de samenwerking met partners (zoals zorgverzekeraars en relevante (zorg)professionals) verder uit, waarbij de ketenaanpak valpreventie het vertrekpunt is.
- We breiden het aantal locaties voor valpreventiecurssussen uit.

Met wie werken we samen

Zorg- en welzijnsinstellingen, Sportaal, sportaanbieders, ouderenorganisaties, Twentse Koers voor o.a. de ketenaanpak zoals bedoeld in IZA.

Onderwerp 8: Leefomgeving

Wat willen we bereiken

- ✓ We realiseren de doelen in onze omgevingsvisie, die betrekking hebben op gezondheid en het streven naar een gezonde fysieke en sociale leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen en met wie werken we samen

- Gezamenlijke aanpak van de gevolgen van hittestress:
 - onderzoek naar die gebieden in Enschede waar de grootste risico's op hittestress zijn;
 - aan de hand van de [menukaart hittestress](#) werken we concrete acties uit om hittestress aan te pakken, zoals een hitte-actieplan. Dit als onderdeel van een landelijke pilot in samenwerking met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en BZK samen met ondernemers, instellingen en inwoners;
 - inzet op het tijdelijk vergroenen van het Van Heekplein in de binnenstad van Enschede. Dit als tijdelijke maatregel tot de bredere planvorming rond de vergroening gereed is.
- Ontwikkelen van normen en instrumentaria voor gezondheid bij ruimtelijke ontwikkelingen en in het omgevingsplan. We werken met behulp van inhuur van externe deskundigheid, de komende twee jaren de ambities rond de gezonde fysieke leefomgeving uit in meer concrete kaders, normen en/of kennis en inzichten. Zodat we gezondheid ook echt kunnen vormgeven als ontwerpogave in alle ruimtelijke ontwikkelingen en planvormingen. Zoals bijvoorbeeld in omgevingsplannen. Bij deze uitwerking werken we samen met kennispartners op dit gebied, zoals de RIVM, GGD, Saxion Hogeschool en/of Universiteit Twente.
- We realiseren minimaal twintig nieuwe watertappunten en bieden daarmee een (gratis) gezonde dorstlesser aan bij knooppunten voor sport, bewegen en ontmoeten. De exacte locaties bepalen we met de samenleving.
- Ontwikkelen van een kansenkaart recreatie routenetwerken
In 2023 is de agenda Vrijtijdseconomie vastgesteld. Eén van de tien actiepunten is het versterken van het fiets- en wandelroutenetwerk. Bij de Twentse routenetwerken is op sommige plaatsen de kwaliteit van het netwerk onvoldoende (slecht wegdek, ontbrekende delen, onveiligheid) of sluit dit onvoldoende aan bij trends en ontwikkelingen (groei elektrische fiets, meer behoefte aan beleving, toenemende recreatiedruk). Daarom ontwikkelen we een kansenkaart om het netwerk te versterken. Voor de uitwerking van de kaart gaan we in gesprek met uitvoeringsorganisaties, buurtschappen en andere bewoners- en ondernemerscollectieven.

Onderwerp 9: Opgroeien in een Kansrijke Omgeving & Vroegsignalering alcoholproblematiek

Wat willen we bereiken

- ✓ Het verminderen (en voorkomen) van middelengebruik onder jongeren en jongvolwassenen in de leeftijdscategorie 11 tot 24 jaar. Het percentage jongvolwassenen dat als zware drinker wordt gezien is gedaald van 26% naar 24%.

Wat gaan we daarvoor doen

- De uitkomsten uit de diverse actuele onderzoeken zetten we om in gerichte, bewezen effectieve (preventieve) acties per wijk in gang te zetten. Te denken valt aan het maken van een doelgroep- en probleemanalyse, het in kaart brengen van oorzaken/gevolgen van drankgebruik en het versterken van het handelingskader voor ouders.
- We investeren nog meer in een ketensamenwerking met lokale partners.

Met wie werken we samen

GGD Twente, Tactus Verslavingszorg, Onderwijs, Wijkteams en Welzijnsorganisaties.

Sociale Basis

In het GALA is gekozen voor een brede benadering van het begrip sociale basis. Enerzijds heeft de sociale basis een waarde in zichzelf; het gaat over de gemeenschap en de lokale sociale samenhang in de wijken en dorpen. Anderzijds gaat het om een instrumentele benadering; een sterke sociale basis om vanuit preventie, omkijken naar elkaar en lichte ondersteuning het beroep op gespecialiseerde zorg voor een deel overbodig te maken, terug te dringen of te vervangen.

Onderwerp 10: Versterken sociale basis

Wat willen we bereiken

- ✓ Een sterker sociale wijk/buurt netwerk tussen (professionele) organisaties.
- ✓ Een betere leefbaarheid met inwoners die betrokken zijn en eigenaarschap voelen.
- ✓ Mensen kennen elkaar en kijken naar elkaar om.

Vanuit de gebiedsgerichte aanpak vertalen we de bovenstaande doelen niet op stedelijk niveau naar beoogde resultaten, maar op stadsdeelniveau.

Wat gaan we daarvoor doen

Vanuit gezamenlijke en gebiedsgerichte programma's werken we aan een infrastructuur waarbij partijen elkaar kennen en samenwerken aan bovenstaande doelen. We werken aan het wegnemen van belemmeringen in de samenleving zodat iedere inwoner zoveel mogelijk mee kan doen. Vragen en behoeftes van inwoners worden verhelderd. Hiervoor zetten we specifieke rollen in:

- netwerkcoördinator: voert regie op het wijknetwerk en zorgt voor een goed functionerend netwerk dat bijdraagt aan de sociale vraagstukken in de wijk;
- wijkwelzijnswerker is de spil in de buurt. Verbindt mensen en initiatieven aan elkaar en legt nieuwe contacten in en buiten de buurt. Weet hoe deze de krachten en vaardigheden van inwoners kan aanboren en faciliteren zonder het proces over te nemen;
- sociaal beheerder: zorgt voor bruisende plekken waar iedereen zich welkom voelt. Brengt gebruikers samen en zorgt voor goede afstemming van vragen in de wijk en aanbod van activiteiten;
- wijkwijzercoördinator: coördineert de diensten in de fysieke wijkwijzer, met een coördinerende rol in de kwaliteit en doorontwikkeling van het team;
- operationeel verantwoordelijke wijkwijzers: coördineert de aansturing van de fysieke wijkwijzers en zet in op continue kwaliteitsverbetering.

Met wie werken we samen

Wijkwelzijnsorganisaties.

Onderwerp 11: Mantelzorg

Wat willen we bereiken

- ✓ Een toename van naastenzorg van 14% naar 18% in 2027, conform het sterk-stedelijk gemiddelde.
- ✓ Inwoners beschikken over een sociaal netwerk (mede-inwoners en organisaties/instellingen).

Wat gaan we daarvoor doen

- We gaan mantelzorgers extra ondersteunen bij het uitvoeren van hun zorgtaken:
 - de toegang tot regelingen, ondersteuningsvormen, informatie en advies verbeteren door Wijkwijzers beter uit te rusten, vrijwilligers op te leiden en het netwerk hieromheen beter te positioneren;
 - ons respijtzorgaanbod uit te breiden, zodat het beter aansluit op de wensen en behoeften van de mantelzorger van nu. Er is ruimte voor nieuwe initiatieven, waarbij met name zal worden gekeken naar ondersteuning voor jonge en werkende mantelzorgers.
- We ontwikkelen nieuw aanbod, dat aansluit bij de behoeften van de doelgroep. Daarvoor gaan we eerst in gesprek met de doelgroep.

Met wie werken we samen

Sociaal-maatschappelijke partners.

Onderwerp 12: Eén tegen eenzaamheid

Wat willen we bereiken

- ✓ De sociale eenzaamheid terug te brengen naar die van sterk-stedelijk gemiddelde (100.000-300.000 inwoners) op korte termijn (van 21% naar 18%) en de komende jaren hier zelfs onder te komen.

Wat gaan we daarvoor doen

We voeren een lokale aanpak eenzaamheid uit langs vijf pijlers: bestuurlijk commitment, een sterk netwerk creëren, mensen met gevoelens van eenzaamheid zelf betrekken, aan een duurzame aanpak werken en monitoring en evaluatie organiseren. Gekozen is voor een gefaseerde brede lange termijn domein overstijgende aanpak, niet gericht op specifieke doelgroepen. Het is een brede netwerkaanpak gericht op bewustwording. Dit doen we via de actiecoalitie Samen1Enschede.

Met wie werken we samen

Onderwijs, ondernemers, cultuur-, welzijns- en zorginstellingen en woningcorporaties.

Onderwerp 13: Welzijn op recept

Wat willen we bereiken

- ✓ Een betere samenwerking en verbinding tussen huisartsen en gemeenten (sociaal domein), zodat inwoners met een vermoeden van psychosociale- of financiële problematiek sneller doorverwezen kunnen worden naar voorliggende voorzieningen, het Wijkteam of andere vormen van zorg (Wmo, Jeugd).

Wat gaan we daarvoor doen

- We stimuleren en werken samen aan het versterken van de samenwerking en verbinding tussen huisartsen en het sociaal domein. Daarvoor starten we het project Welzijn op Recept. Hierin integreren we de pilot SamSam die we in 2023 hebben uitgevoerd en bouwen we voort op de resultaten en ervaringen uit deze pilot.
- In Enschede gaat dit over samenwerking en het maken van werkafspraken tussen vooral de huisarts, de praktijkondersteuner, het wijkteam en de wijkwelzijnsorganisatie. Dit maakt het mogelijk om een passend aanbod te realiseren waarbij welzijn een nieuwe verwijspartner van de eerstelijnsgezondheidszorg wordt. Welzijn op Recept is daarbij het concrete 'middel'. Dit maakt dat de interventie bestaat uit twee onderdelen: de meer projectmatige aanpak met betrekking tot de ontwikkeling van de samenwerking en de arrangementen en het welzijnsrecept zelf. De welzijnscoach en de regisseur Welzijn op Recept hebben hierin een sleutelrol.

Met wie werken we samen

Huisartsen (THOON), welzijnsorganisaties, Wijkteams Enschede, Twentse Koers, cultuurorganisaties, externe partijen (zoals Thuisgekookt).

Ondersteunende onderdelen

Onderwerp 14: Versterking kennis- en adviesfunctie GGD regio Twente

Wat willen we bereiken

- ✓ De kennis- en adviesfunctie van de GGD Twente versterken waar het gaat om:
 - handelingsperspectieven en capaciteit om adviezen formuleren die normaliseren en mogelijk demedicaliseren;
 - proactief lokaal functioneren als sparringpartner;
 - kwalitatief onderzoek en hierover te adviseren aan gemeenten.

Wat gaan we daarvoor doen

- De GGD Twente investeert in kwaliteiten (verdieping en verbreding) op het gebied van gezondheidsbevordering en epidemiologie. Daarvoor stelt zij het uitvoeringsprogramma 2024-2027 op. Aandachtspunten zijn:
 - kwalitatieve onderzoeksvaardigheden ontwikkelen;
 - kennis over het werken in netwerksamenwerkingen verwerven en het bestendigen ervan;
 - meer beïnvloeden van de maatschappelijke opinie door handelingsperspectieven te communiceren die normaliseren;
 - In de dienstverlening en uitvoering van de GGD nog meer de focus op normalisering en demedicalisering;
 - lokaal functioneren als sparringpartner, onder andere op de verbinding van gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering.

Met wie werken we samen

GGD Twente, Kennispunt Twente en de Twentse gemeenten.

Onderwerp 15: Coördinatie regionale aanpak preventie

Wat willen we bereiken

- ✓ Komen tot meer gezondheid en kwaliteit van leven en een toekomstbestendig zorgaanbod voor de Twentenaar, door vergaande samenwerking tussen inwoners, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, zorgkantoor en gemeenten.

Om deze ambitie te bereiken wordt er in Twente al langere tijd via verschillende netwerken en programma's intensief en succesvol domein overstijgend regionaal samengewerkt.

Bij deze samenwerking is ons leidmotief van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag, rekening houdend met:

- gedeelde verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van leven voor alle Twentenaren;
- maximaal gebruik maken van elkaar expertise en capaciteiten;
- inwoners positie geven in het ontwikkelproces, de uitvoering en de evaluatie;
- over domeinen heen.

Wat gaan we daarvoor doen

In Twente geven we met de Twentse Koers al geruime tijd invulling aan coördinatie van regionale aanpak. Hoe wij dat met de GALA-regeling doen, staat in het 'Plan van Aanpak GALA, Verbinding en inzet Twentse Koers' (mei 2023): zie [Twentekoers.nl](https://www.twentekoers.nl).

Met wie werken we samen

Twentse Koers is een strategische samenwerking tussen de veertien Twentse gemeenten, GGD Twente, Menzis zorgverzekeraar, Menzis zorgkantoor en Provincie Overijssel (IZA partners).

Hoofdstuk 5 BEWAKEN VAN DE VOORTGANG

Om de effectiviteit van de verschillende onderdelen te kunnen beoordelen zullen tijdens de looptijd van deze regeling monitorings- en evaluatie-instrumenten ter beschikking worden gesteld die door de ontvanger gebruikt moeten worden. Ook moet een bijdrage worden geleverd aan de kennisdeling op regionaal en landelijk niveau.

Van 2024 tot en met 2026 vindt bovendien monitoring en evaluatie plaats met betrekking tot de effectiviteit en toepasbaarheid van de regeling. Een en ander wordt uitgevoerd door een consortium van partijen bestaande uit tenminste RIVM, GGD's en het Mulier Instituut.

Met de activiteiten, die voortkomen uit het Gezond Actief Leven Akkoord (GALA), werken we aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van gezond, gelukkig en vitaal Enschede. De activiteiten vanuit GALA staan in lijn met de acties zoals geformuleerd in de gemeentebegroting 2023 - 2026 en zijn daarmee een onderdeel van onze Planning & Control cyclus. Dit is de basis voor de verantwoording over de ingezette lange termijn focus en geeft tussentijdse bijsturingsmogelijkheden op zowel inhoud als financiën. Daarnaast zijn we vanuit het akkoord verplicht om mee te werken aan landelijke monitor- en evaluatie-instrumenten die door de Rijksoverheid ter beschikking worden gesteld om de effectiviteit van de verschillende onderdelen te kunnen beoordelen.

Hoofdstuk 6 SAMENHANG EN SYNERGIE

Beschrijving van de wijze waarop samenhang en synergie wordt nagestreefd tussen de uitvoering op de verschillende hoofdthema's en onderdelen.

Het sleutelwoord is samenwerking. Op alle onderdelen van het Gezond en Actief Leven akkoord werken we multidisciplinair samen, stimuleren we samenwerken en zorgen we voor kruisverbanden met verschillende organisaties, instanties en belanghebbenden (doelgroepen). Zowel extern als in onze eigen organisatie. Dit om gezamenlijke doelen te bereiken en de impact van de activiteiten te vergroten. Door de krachten te bundelen kunnen we doeltreffender werken aan het voorkomen van gezondheidsproblemen en het bevorderen van een gezonde levensstijl van de inwoners. Dit kan uiteindelijk leiden tot lagere gezondheidskosten en meer mensen die zijn of haar gezondheid als goed of zeer goed ervaart.

Hoofdstuk 7 VERBINDING ONDERDELEN BREDE SPUK EN DOELEN GALA EN SPORTAKKOORD II

	1. Lokaal sportakkoord	2. Brede Regeling Combinatiefuncties	3. Terugdringen gezondheidsachterstanden	4. Kansrijke Start	5. Mentale gezondheid	6. Aanpak overgewicht en obesitas	7. Valpreventie	8. Leefomgeving	9. OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	10. Versterken sociale basis	11. Mantelzorg	12. Eén tegen Eenzaamheid	13. Welzijn op recept	14. Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	15. Coördinatiekosten regionale aanpak preventie
Doelen Gezond en Actief Leven Akkoord															
Terugdringen gezondheidsachterstanden	✓		✓	✓		✓			✓				✓	✓	✓
Een gezonde fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten	✓							✓							
Het versterken van (de verbinding met) de sociale basis	✓	✓		✓						✓	✓	✓	✓		
Een gezonde leefstijl	✓	✓	✓	✓		✓			✓					✓	
Versterking van de mentale weerbaarheid en mentale gezondheid	✓			✓	✓										
Vitaal ouder worden	✓						✓			✓	✓	✓			
Domeinoverstijgende inzet vanuit een regionale preventie-infrastructuur														✓	✓
Doelen Hoofdpijnen Sportakkoord II															
Inclusie en diversiteit in de sport vergroten	✓														
Sociaal veilige sport creëren	✓														
Vitale sportaanbieders: vergroten van de kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid van het sportaanbod	✓	✓													
Vaardig in bewegen: een leven lang sporten en bewegen voor ieder kind en iedere jongere	✓	✓													
Ruimte voor sport en bewegen: een toekomstbestendige sportinfrastructuur	✓							✓							
Maatschappelijke waarde van topsport optimaliseren															
Doelen addendum BRC															
Meer kinderen, jongeren en volwassenen die sporten, bewegen en meedoen aan cultuur (ook kwetsbare groepen en mensen die achterblijven in sport-, beweeg- en cultuurdeelname)	✓	✓													
Sterke aanbieders in sport, bewegen en cultuur waarbij kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid geregeld is	✓	✓													
Een sterke verbinding tussen sport, bewegen en cultuur met andere domeinen en programma's (onderwijs, gezondheid, zorg, welzijn en sociale zaken/armoede & schulden)	✓	✓													

8. Toestemming gebruik informatie

De gemeente geeft toestemming voor gebruik van de informatie uit het plan van aanpak voor de evaluatie van de landelijke samenwerkingsafspraken en de monitoring en doorontwikkeling van landelijk beleid.

9. Ondertekening

Het plan van aanpak dient ondertekend te worden door ten minste één wethouder.

Naam wethouder:

Harmjan Vedder

Datum van ondertekening:

26 september 2023

Handtekening wethouder:

Plan van aanpak SPUK-GALA gemeente Enschede